



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

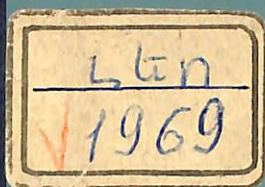
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material



Ltn

✓ 1969

1999

ԺՕՁԷՅ ՎԷՐՏԻ

ԹՐՈՎԱԹՕՐԷ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Ի ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾ



ԹՐՈՎԱԹՕՐԷ Ի ՖԱՆՍԵՐԷՆԷ

ՎԱՅՈՑՆ. ԲԻԲԵՅԻԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱՅ

Պատան. Եսկոբ Աղամալեան



ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՎԵՐՏԻՐ. Գ. ՊԱՆՏՈՒՆԵԱՆ

և համար հասկա, թիւ 14.

1892

ԼԵՆ

1969

ԹՐՈՎԱԹՕՐԷ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Ի ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ Ի ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ

ՎԱՀԱՆ Յ. ԲԻԲԻՋԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱՑ

Զրախառն Յակոբ Աղամանեան

مأذون بخارت الجبله سنك رخصتيله طبع اولتشد



ՏՊԱԳՐ. ԵՆ ՎԻՄԱԳՐ. Գ. ՊԱՂՏԱՏԵԱՆ

Սուրբան հարկաւ ճաշեալի, րիւ 14.

1891

206

ՆՈՒՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻ

ՎԱՂԱՄԵՌ ՈՐԴԻՈՑՍ, ՏԱՍՆԱՄԵԱՅ

ԵՐՈՒԱՆԴԱՅ Վ. ՔԻՒԲԵՃԵԱՆԻ

ԶՐԱԻՆԼՈՅ Ի ԿԵՆԱՅ

Ի 7 ԱՊՐԻԼ 1884

ԵՒ

ՀԱՅԿԱՅ ԵՐԿԱՄԵԱՅ ՄԱՆԿԻԿԻՍ

ՀԱՅԿԱՅ ՎԵՏԱԿԻՐ

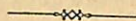
28. 1976

4/365-60



Ա. Ք. Ք.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ



Սոյն չնաշխարհիկ ողբերգութիւնը հռչակա-
ւորն Վէրսի անմահացուցած է սփանչելի եղա-
նակներովն , այնպէս որ աշխարհիս ամէն ազ-
գաց բասրուններուն մէջ ալ տարի չըլլար որ հինգ
վեց անգամ չի ներկայացունեն անխտիր . եւ
ամէն անգամ ալ զայն ի լուր վայելողները կար-
ծես նոր խաղ մը կը տեսնեն եւ նոր նոր եղա-
նակներ կը լսեն միտ զմայլելով . ուստի սոյն օ-
րէրան արձակ քարզմանելով նուիրեցինք Հայ
բասերասիրաց , քաջայոյս լինելով որ սիրալիր
ընդունելութիւն կը գտնէ :

ՅԱՐԳՄԱՆԻԶՆ



ԱՆՁԻՆՔ

ՄԱՆՐԻԿՕ, (Գուսանը, ընթերցող) Ազուլեմայի որդեգիր եւ
եղբայր կոմսին.

ԿՈՄԱ ԼՈՒՆԱ,

ՖԵՐՆԱՆՏ,

ՐՈՒԻՋ,

ԼԷՈՆՈՐԱ, Կոմսին հարսնացուն.

ԱԶՈՒՋԷՆԱ, Գնչուհի պառաւ.

ԻՆԷՋ, Լեոնորայի մսերմունին.

ԳՆՋՈՒ ՄԸ,

ՊԱՏԳԱՄԱԲԵՐ ՄԸ,

ԲԱՆՏԱՊԱՅ ՄԸ,

Լեոնորայի ընկերուհիք, Լուսա կոմսին արքանեակներն,
զինակիրներ, Սանրիկոյի կուսակիցներն, զօրքեր,
գնչուներ ու գնչուհիներ :

Եղբուքիւնը մասամբ տեղի կ'ունենայ Արակնի մէջ
եւ մասամբ Պիսֆայիայի մէջ, ԺՆ. դարուն սկիզբներ :

ԹՐՈՎԱԹՕՐԷ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԵՆԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆ

Արակնայի մէջ. — Սարակոսա քաղաքին Ալիա-
ֆերա պալատին գաւիթը, կողմնակի դուռ մը
որ Լուսա կոմսին բնակայարկը կը ճանի :

ՏԵՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ֆերնանտ եւ կոմսին քաղնարիւ արքանեակ-
ները դրան մօտիկը պառկած. — Խորը կը ճեմեն
խանի մը զինակիրներ :

Ֆերնանտ. — Արթնցէ՛ք, սթափեցէ՛ք, կար-
միք փեռն արշալոյսը հիմա կը ծագի, աւասիկ
մեր տէրը, կոմս Լուսան, որ իւր չքնաղուհի-
ւոյն պատշգամին տակ կը հառաչէ տրտմա-
թախիծ զառանցանաց մատնուած :

Արքանեակ. — Նախանձոտ սէր մը կը տան-
ջէ, կը մաշէ զինքն հանապազ :

Ֆերնանտ. — Այն գուսանը որ մուտն ի լու-

սոյն քաղցրանուագ կ'երգէ, այդ հակատրտիողն եւս առաւել կը խռովէ զայն:

Արբանեակի. — Քուններնիս ի բաց վանելու դիտմամբ, պատմէ տեսնենք կոմսին եղբօրը վրայ եղած պատմութիւնը:

Ֆէրնան. — Ամենայն յօժարութեամբ պատմեմ, բարեկամք, մօտեցէք ինձ:

Զինակիրք. — Ի՞նչ պատմութիւն է այդ: (Ֆէրնանի շուրջը կը բոլորին ամենքն ալ):

Արբանեակի. — Լռութիւն, ականջ դրէք:

Ֆէրնան. — Իմ տիրոջս հայրը երկու որդի ունէր, իւր կենաց միակ յոյսն էին. օր մը կըրտսեր մանկան որրանի քովիկը մրափելով կ'երագէր դայեակը, այն ինչ արշալոյսը ծագելուն աչքերը կը բանայ յանկարծ և ի՞նչ կը տեսնէ:

Պարն. — Զո՞վ կը տեսնէ... ո՞վ երկինք:

Ֆէրնան. — Չարագուշակ աչքով պառաւ վհուկ մը, որ արիւննուշտ ակնարկն այն խեղճ զուարթնոյն վրայ շեշտելով մոլեգնաբար կը դիտէր: Դայեակը սարսափահար ճիչ և աղմուկ փրցուց, և ահա խսկոյն ամեն դիէն պահապաններ և սպասաւորներ վրան թափելով, այդ զզուելի վհուկը գանակոծեալ պալատէն դուրս ըրին:

Պարն. — Այդ կախարդ մեզերային, այդ մահառիթ սատանին դէմ, արդար բարկութիւն:

Ֆէրնան. — Իսկ պառաւ գնչուհին կ'ըսէր թէ, մանուկին ապագան նայելու համար եկեր

էր, և ահա նոյնժամայն տենդ մը, սաստիկ խիթ մը կը պատէ. գունաթափ, ուժաթափ, ցաւերով ընկճեալ այն խեղճուկ էակը. Դժոխոց զոհուելով կախարդութեւր էր: Սակայն օր մը այդ գնչուհին բռնուելով խարոյկի վրայ չարատանջ այրուեցաւ: Բայց նա կանխաւ իւր աղջկանը կտակեր էր իւր ոճիրն ու վրիժառութիւնն... վրիժառութիւն ահագին... որ շատ շուտով կատարուեցաւ: Այդ կախարդին աղջկը օր մը կոմսին որդին կը յափշտակէ, և իւր մօրը մահացուցած տեղերնին արեւածագին ատեն, աճիւններուն մէջ քանի մը անձինք ճամբայներնուն վրայ մանուկի մը մնացորդներ կը տեսնեն:

Պարն. — Ողորմելի՛ զոհ, այլ այդ քստմնելի ոճիրը պատիժը կ'արդարացունէ... իսկ հայրը:

Ֆէրնան. — Այս դառն կսկիծէն ընկճեալ, սակայն և այնպէս գաղտնածին բնագդ մը ունէր ներսիդին, վկայող թէ այդ որդին ողջ առողջ գուցէ ազատած էր...

Պարն. — Ոճրագործին վրայ խօսք մը չեղա՞ւ բնաւ:

Ֆէրնան. — Բնաւ լուր մը չկայ այդ վատ անողորմին վրայ, ա՛հ, եթէ գտնայի՞ զինքը...

Պարն. — Պիտի կրնայի՞ք զայն ճանչնալ:

Ֆէրնան. — Յոյս մըն է որ սրտիս մէջ կ'զգամ թէ կը ծնանի, այո՛... թերեւս:

Պարն. — Ոճրին հեղինակ իւր չարածնունդ մօրը պէս, դժոխքը թող զայն ալ լափէ:

Ֆէրնանճ . — Ո՞վ, իւր մաջրը կ'ըսէք...
Նորա հոգին հոս օդերուն մէջ կը յածի, իւր
ահռելի ուրուականը կը պղծէ այս աշխարհն,
և ձեւը փոխելով խոր մթութեան մէջ յաճախ
անոր ասոր կը տեսնուի:

Պարն . — Ճշմարիտ է ա՛յդ, այո՛:

Զինակիրք . — Մութը կոխելուն պէս, սգա-
տեսիլ որմերուն մէջ իբրեւ խաւարի թռչուն
նորա ձայնը կը լսուի ի մթան:

Արքանեսկներն . — Բուին ճիշդ իւր հանդի-
սական երգն է, նորա հրատոյժոր թռիչք ծա-
ղիկները կը թառամէ:

Ֆէրնանճ . — Վա՛յ եկեր է անցորդին, եթէ
Աստուած չպահէ զայն, որու որ նա հանդիպի,
որու որ նայի, մահ է նորա բաժինը...

Պարն, — Մահն է բաժինը:

Ֆէրնանճ . — Երկչոտ անցորդը այդ մահա-
գոյժ թռչունին իւր բոյնէն ելլելը տեսնելուն
կը կապկպուի և եղած տեղն ընկնելով առժա-
մայն կը մեռնի: Եւ ահա այն ատեն կէս գի-
շեր կը զարնէ...

(Կես-գիշերի զարնուիչը կը շտաի):

Ֆէրնանճ և Պարն . — Ա՛հ, շանթը թող ո-
րոտայ... անէ՛ծք ու վա՛յ Սատանի գործա-
կցին...

(Թմբուկի ձայն, Զինակիրք դէպի խորը կը
դիմեն, իսկ արքանեսկներն դրան կողմը կը
քաշուին):

ՏԵՍԻԼ Բ.

Պաշտին պարսեզը . — Այ կողմը սպիտակ
մարմարե սակողուի մը որ բնակայարիւրը կը
սանի: Գիշեր է: Լուսինը ամպերու սակ քաղ-
ուած:

ԼԷՈՆՈՐԱ ԵՒ ԻՆԷՋ

ԻՆԷՋ . — Որո՞ւ կը սպասես, ժամանակը
կ'անցնի, փութա՛նք, կոմսուհին ձեզ կը կան-
չէ, ժամանակն է:

ԼԷՈՆՈՐԱ (մեկուսի) . — Ո՛ր երազդ իմ հոգ-
ւո՛յս, երա՛զդ հեշտաւէտ, չպի՛տի գաս...

ԻՆԷՋ . — Ա՛հ, ի՞նչ փորձանք կը սպառնայ,
Տիկի՛ն, մահառի՛թ հուր... անիծեալ լինի այն
օրն, յորում ծնաւ այդպիսի սէ՛ր:

ԼԷՈՆՈՐԱ . — Կրկէսին մէջ, սեւափայլ պող-
պատեայ զրահներով նա գողուող ինձ երեւաց,
և իւր ախոյեաններուն պարտութիւնը փու-
թացնելով իւր նժոյգը վարեց խոտերուն միջեւ
եկաւ աչքիս առջին կայնեցաւ և իմ ձեռօք
յաղթական պսակուեցա՛ւ: Ա՛հ, և ահա այդ
մեծահանդէս օրէն, մահն ի սիրտս է... Նորա
քաղցրիկ պատկերն իբրեւ երկնային ճառա-
գայթ ի գուր մնայ յիս: Մտի՛կ ըրէք...

ԻՆԷՋ . — Շարունակեցէք:

ԼԷՈՆՈՐԱ . — Մահառի՛թ վիճակ, Անդորրա-
ւէտ և խաղաղիկ գիշեր մ'էր որ կը պատէր

լայնածաւալ հովիտն անամպ երկնից վրայ,
լուսինն ի հեռուստ տակաւին հազիւ կ'երևնէր...
յանկարծ զեփիւռին թեւոց վրայ արծազանգն՝
սիրահօծիւն քնարի մը ողբերն՝ ինձ կը պատ-
մէր սիրերդ մը երիտասարդ գուսանին: Երկ-
նային արբշտութիւն էր ինձ այդ... Այդ գո-
րովալից երգ տխրութեամբ անունս կուտար...
անո՛ւնս... անդադա՛ր... այդ գերազույն ար-
տասանութեան, վազեցի... ո՛վ խնդութեանս
գերազանց. դիւցազն էր նա զոր կը սիրէի,
զգացմունքս կը զմայլին, աչքերս կը տեսնեն
թէ երկի՛նքն է որ կը բացուի...

Ինէզ. — Զեզի համար, Տիկի՛ն, ո՛հ, ի՞նչ
մեծ անձկութիւն, այո՛, վախէս կը դողահա-
րիմ...

Լէոնորա. — Ընդվայրապա՛ր:

Ինէզ. — Ո՛հ, չարագուշակ նախազգէ մը
վախնամ մեզի տեսական փոթորիկ մը կը գու-
ժէ, ուստի բարեկամութեանս խնդիրքին տեղի
տուէք, մոռցէք ամէն այդ բաները:

Լէոնորա. — Այլ եւս կարո՞ղ եմ միթէ:

Ինէզ. — Շնորհ ըրէք:

Լէոնորա. — Մոռնա՛մ զինքը, զոր սի՛րտս
կը պաշտէ... Չէ՞ք ուրեմն մեղքնար զիս: Այն
բուռն սէրը, գերազույն և գուրգուրական սէրն
ա՛յնպիսի շեշտեր ունի զոր դու չես հասկնար
... ձայնս կը գոչէ զայն... ի հեռուստ կար-
ծեմ թէ զայն կը լսեմ... երկնայի՛ն յափշտա-
կութիւն, սիրտս զուարթանայ: Ամբողջ հոգիս

անոր կուտայի, մինչ ի վերջին շունչս պիտի
սիրէի զայն. եթէ յաստիս չկարենամ անորն
ըլլալ, գէթ նորա հետեւելով երկնից մէջ պի-
տի երջանկանամ:

Ինէզ. — Աստուած փրկէ մեզ ակներեւ փոր-
ձանքէ, միթէ այն ատեն ես կրնա՞մ ողջ մնալ,
ես ալ քեզի պէս կը մեռնիմ:

(Պաշտե՛ն վեր կ'երջեն):

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԿՈՄՍԸ

Կոմսը. — Գիշերը խաղաղ է, Հեռուն ամեն
բան լուրթեան մէջ կը նիրհէ, մեր վսեմա-
փայլ կոմսուհւոյն տան մէջ, գիտեն իմ հսկո-
ղութիւնս... Ո՛հ, Լէոնորա՛, քու չքնաղ աչ-
քերդ պայծառ արեւու պէս կը փայլին իմ
ստուերիս մէջ, մինչ ամեն ինչ խաւար է: Ա՛հ,
մեծդ Աստուած... ո՛րպիսի սաստիկ հուր մը
թափանձեց իմ հոգիս... Ո՛ւ Լէոնորա, այո՛,
պիտի գաս՝ դու, անգո՛ւթ, և ակամայ ինձ
պիտի ունկնդրես ընդհուպ: (Հեռուէն ֆևառի
ձայն կը լսուի): Ի՞նչ կը լսեմ... Գուսանը չէ՞...

Գուսանը (դրսե՛ն)

Ա.

Երկրիս վրայ տարագիր
ես կը ծիւրիմ մենակեաց

Դոյզն ինչ լե՛ր դու ուշադիր
Երգող գուսանին տխրած :

Կոմսը . — Ո՛վ կատաղութեանս , կը նա-
խանձի՛մ :

Գուսանը

Ո՛հ , թող սէրն հաւատարիմ ,
Ազդէ սրտիդ , չքնադդ իմ
Եւ ճանչնաս ձայնն սիրարծարծ
Անցնող գուսանին տըխրած :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԿՈՍՍԸ , ԼԷՈՆՈՐԱ

Կոմսը . — Անշուշտ ինքն է . . . այո՛ , ինքն է . . .
Լէոնորա . — Կոմսը Գուսանը կը կարծե՛ ո-
րուն ձայնը կը լսե՛ որ կ'երգէ :

Լէոնորա

Ի՞նքն է արդեօք զոր կը տեսնեմ . . .
Ո՛րչափ ժամն երկար տեւէ
Երբ քեզի կը սպասեմ .
Հոգիս կը տրոփէ ,
Անհամբեր քեզ կը կոչէ .
Բայց վերջապէս որ եկար ,
Ալ չեմ վախնար և չեմ լար .
Երջանկութի՛ւն կայ միայն ինծի համար :

Գուսանը . — (Հեռուէն) Ապաշնորհ դու :
Լէոնորա . — (Ապշեշով) Ի՞նչ կը լսեմ . . .

(Լուսինը անպերու միջեւէն կը տեսնուի եւ
միւս անձի մը շոյս կուսայ որ յանկարծ կ'ե-
րեւայ տեսարանին վրայ . — Գուռսնն է այն) :

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՅՆՔ , ԳՈՒՍԱՆԸ

Լէոնորա (Գուսանը ճանչնալով) . — Ա՛հ ,
ո՛րպիսի սխալմունք . . . ինչ արտասովոր դաղտ-
նիք է այս , ես քեզ առանձին կարծեցի հոս ,
կարծեցի թէ ձայնդ է՝ զոր կը լսեմ , ուստի
եկայ քեզի սպասեցի : Ո՛հ , քեզ միայն կը սի-
րեմ , հաւատա՛ երդմանս :

Կոմսը . — Ուխտադրո՛ւժ :

Գուսանը (Լեոնորայի ֆով գալով) . — Ո՛ դե-
րազանց բարի :

Կոմսը . — Զարհուրէ՛ բարկութենէս :

Լէոնորա (Գուսանին) . — Կը սիրեմ քեզ :

Կոմսը . — Բացէք երեսնիդ որ ամենն ալ
քեզ ճանչնան :

Լէոնորա (մեկուսի) . — Աւա՛ղ :

Կոմսը . — Անունդ ըսէ , անունդ ըսէ :

Լէոնորա . — Գործերնիս լինցա՛ւ :

Գուսան . — Անո՛ւնս , Մանրիկօ կը կոչուիմ :

Կումսը. — Ա՛հ, դողա՛ ապիրատ, ի՛նչ յիմարութիւն, նշանաւոր յանդգնութիւն, աքսորի դատապարտեալ մը. մեր ոսոխին, Ուրկէլի համախոհն է որ հոս ոտք կը կոխէ... քեզ մահը կը սպասէ... տե՛ս:

Գուսանը. — Մի՛ տարակուսիր, կանչէ դահիճներդ, կացինն ու վատութիւնը՝ քու ախոյեաններո՛ւդ դէմ:

Կումսը. — Այդ նորանոր նախատանացդ համար, կեանքդ կ'ուզեմ և պիտի առնեմ...

Լէոնորա. — Կո՛մս...

Կումսը. — Վա՛տ տիրադաւ, սոսկա՛ բարկութենէս:

Լէոնորա. — Սիրտս կը տրոփէ արհաւիրքէս...

Կումսը. — Օ՛ն ի մարտ...

Գուսան. — Երթա՛նք:

Լէոնորա. — Ո՛վ երկինք, արիւնս կը սառի, չնո՛րհք:

Կումս. — Ո՛չ, հոգիս կաշկանդուած է մոլեգնութենէ, նախանձէ և բուռն խելայեղութենէ, քու վիճակդ կանխադուշակուած է. երբ բերնէդ հանեցիր անոր թէ, « Կը սիրեմ քեզ ». ա՛հ, այդ խոստովանութիւն, նորա նզովքն, նորա դատաւճիռն էր մահու:

Լէոնորա (Գուսանին). — Ա՛հ, արհամարհէ այդ յանդուգնը, այդ մենամարտը կը յուսահատէ զիս. ո՛հ, չնո՛րհք, լսէ՛ աղաչանքներուս, տեղի տուր իմ սիրոյս ձայնին: (Կումսին)

Տե՛ս արտասուքս, տե՛ս հեծութիւններս. բայց եթէ նա մեռնի, այլ եւս յոյս մի՛ ունենար, վախցի՛ր վրիժառութենէս, այո՛, վախցի՛ր առեւթենէս և անդա՛րձ կերպով:

Գուսանը (Լէոնորայի). — Հոգիս վստահ է սրոյս վրայ եւ աներկիւղ կը խիզախեմ իւր բարկութեան. ուստի այլ եւս մի՛ լար, մի՛ աղաչեր, ես փրկուած եմ քու սիրովդ: (Կումսին) Մարտնչելու ժամը կ'անցնի. այո՛, վրիժու ժամն է արդ, ո՛հ, նենգաւոր դու, վախցի՛ր անվեհերութենէս, քու վերջին օրդ ծագեցաւ:

Կումսը (ընկերանաչով). — Դողա վրիժառութենէս, վախցի՛ր քաջութենէս. (առանձին) վատ տիրանենգ դու, այո՛, պիտի սպանեմ քեզ, զարհուրէ նախանձէս, քու պիղծ խեղճնութիւն քու վիճակդ պէտք է զձեռքս քեզ, դողա՛, դողա՛, ըստ որում պիտի մեռնիս:

(Երկու հակառակորդ տղայքնիկ բախում կը մեկնին. Լէոնորա կը ջանայ գտնուիլ անոր շուրջ. ապա նուաղեալ կ'իջնայ):

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գ Ն Զ Ո Ւ Շ Ի Ն

Պիագայի մէջ. — Զառիվայր լեռան վրայ բաց երկնքի տակ մեծ կրակ մը կը վառի տեսարանին մէջտեղը, արեւոյսի մօտ:

ՏԵՍՐԼ ԱՌԱՋԻՆ

Ազուշեկնա կրակին ֆոյ լուսած, Մանրիկ Գուսանը նորա մօտ լուսած է ընկողնանաւ իւր վերարկուին վեջ պղղուած. խուռք մը գնչուներ ցիր ու ցան:

Գնչուներն. — Արեւը կը ծագի ահա... ըզմայլեցէք սա տեսարանին վրայ, գիշերուան վերարկուն կը վերնայ երկրիս վրայէն, ինչպէս այրին կը թողու իւր սգոյ հանգերձներն, նոյնպէս ալ բնութիւնը սգազգեաց գաղտնիքը կը թոթուէ իւր վրայէն. օ՛ն, փութացէ՛ք, ի գո՛րծ, առէ՛ք մուրճերնիդ: (Մուրճերնին կ'առնեն եւ եղանակաւ սալերուն վրայ կը զարնեն): Բերկրալից գնչուին տաժանելի աշխատութեանց ո՞վ կրնայ խիղախել... երկինքէն

իջնող երկու անուշիկ ճառագայթ, երկու չըքնաղ աչքերու նայուածքը. ո՞վ կրնայ իւր սըրտին վիշտերն արտաքսել... Գնչուհի՛ն: (Մարդերն իրենց զաւարք կանանց կ'երկնցունեն, ոյ՛ գիւնի կը շեցունեն): Լցէ՛ք, լցէ՛ք գաւաթնիս անապակ գինիէն... զարնենք գաւաթ եւ ամեննիս ալ երջանի՛կ ըլլանք, եւ այսպիսի պայծառ օրուան ծագելուն ուժով գործի սկըսինք, արդ զուարթ գնչուին աչքին ո՞վ հաճելի է միշտ. Գնչուհի՛ն... (Գնչուները Ազուշեկնայի շուրջը կը թոյրիկ):

Ազուշեկնա

Ա.

Բոցածարձատ վառի խարոյկն... հեռուէն կոհակի պէս դիմէ ամբոխն... զի խոնարհ կը քաշկռտուի կին մը գէպի տանջարան... զի մահագոյժ զանգակն հնչէ... և դաժան խարոյկն իր լոյսն ահեղաճայթ բոցեղէն, ժայթքեցնէ ի վեր յեթեր՝ ուղիւօրէն:

Բ.

Ի լոյս բոցոյն, կալանաւորն վերջապէս կը մօտենայ գունատ, մարած, այլ ի տես նորին, գոռայ աղմուկ տօնի ցնծագին արձագանգ տայ, կրկնէ երկիցս զայն ուժգին եւ մահագոյժ զանգակն հնչէ... և դաժան խարոյկն իւր լոյսն ահեղաճայթ առժամայն կարմրագոյն երկնէ զեթե՛րն անասնման:

Գնչուններն . — Ի՞նչ տխուր է այդ երգը...

Ազուչէնա . — Բայց պատմութեանը չափ չէ ,
զոր չեմ մոռնար... (Մանրիկին դառնալով եւ
ցած) վրէժ , վրէժ :

Գուսանը (ինքնին) . — Միշտ այս արտասու-
վոր խօսքը կ'ըսէ...

Գնչու մը . — Բարեկամք , ինձ լսեցէ՛ք , ապ-
րուստնիս պէտք է ճարենք , օ՛ն , քաղաքին
ճամբան ձեռք առնենք... երթանք... (Գոր-
ծիքնին առնելով կ'իջնեն դեպի հովիտ , երգե-
լով) :

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԱԶՈՒՉԷՆԱ , ԳՈՒՍԱՆԸ

Գուսանը (ոտի ելլելով) . — Աւասիկ առան-
ձին ենք... Ի՞նչ է այդ ահուկի պատմութիւնը :

Ազուչէնա . — Դո՛ւն ալ չես գիտեր զայն...
այո՛ , իրաւունք ունիս , ըստ որում քու փա-
ռասիրային մանկութիւնդ ուրիշ հոգեր չու-
նեցաւ : Այլ ասիկայ , աւա՛ղ , մեծ մօրդ պատ-
մութիւնն է որդեակ իմ , պիտի հաւատա՞ս ին-
ծի : Հարուստ ամբարտաւան մը սուտ կերպով
ամբաստանեց զայն , որպէս թէ մամդ անոր
որդին կախարդած ըլլայ : Եւ ահա ճիշդ հոն ,
ուր բոցը կը բարձրանայ այժմ , ահա հոն այ-
րեցին տարաբաղդ կիներ...

Գուսանը . — Ո՛հ , խղճալի բան...

Ազուչէնա . — Ահա այն տեղը քաջքելով
տարին կապած կապկպուած այն ողորմելի ող-
ջակէզը զոր բոցերու դատապարտեր էին :
Ի հեռուստ անոր կը հետեւէի ես ալ , և ահա
սիրեցեալ մայրիկս հոգի աւանդած ատեն զիս
տեսնելով օրհնեց... այլ խժաղուժ ամբոխ մը
ճամբաս կտրեց , և մոլեգնաբար աղաղակներով
նախատեց խեղճ ողորմելին : Ահա այդ վերջին
վայրկենին էր որ ինձի « Վրէժս ա՛ռ » ըսաւ .
— ուստի անիծեալ ըլլամ , եթէ ատելութիւնս
պակսի...

Գուսանը . — Եւ դու վրէժդ առի՞ր :

Ազուչէնա . — Օր մը կոմսին զաւակը յա-
փըշտակեցի և հոս բերի... Արդէն բոցը կը
բարձրանար...

Գուսանը . — Բո՛ցը... ո՛վ երկինք... ոճիր
մը...

Ազուչէնա . — Ի՛նչպէս կուլար , աղի ար-
ցունք կը թափէր... խեղճ ղոհը... սիրտս
խորտակուեցաւ , տրոփեց , պահ մը մեղմա-
ցաւ . սակայն յանկարծ ահուկի տեսիլ մը , ա-
ղետագոյժ ուրուական մը դէմա արձանացաւ
... հալածեց զիս անխնայ... կը զառանցէի...
սոսկալի երազ... դեռ աչքիս դէմ կը տեսնուի
զարհուրելի խարոյկը... մայրս կը յառաջանայ
ինձի , և տակաւին կը լսեմ իւր մահաուիթ խօս-
քը , « Վրէժս առ » . և յայնժամ դողդոջուն ձեռ-
քերովս անմեղ զոհը կրակը նետելով ուխտս

կատարեցի... աչքիս տեսիլը անմիջապէս ցըրուեցաւ... միայն բոցը կը վառէր, իսկ խարոյկը լափեր էր զայն... այն ատեն անթարթափ աչքերս ասդին դարձունեւի, ո՛վ Աստուած, ի՞նչ կը տեսնեմ, կոմսին որդին ողջ առողջ կեցած. իսկ իմ որդին էր զոր իմ իսկ ձեռքովս կրա՛կն էի նետեր...

Գուսանը. — Ո՛վ սոսկմանս, ի՛նչ ոճրալից և մոլեգնութեա՛ն օր...

Ազուլէնա. — Ա՛հ, մահառիթ սխալմունք... զարհուրանքէս մազերս կը ցցուին... (Ազուլէնա *սրտայոյց նստաւանին վրայ կ'ընկնի. իսկ Մանրիկո սրահ մը զարհուրեալ կ'ապշի*):

Մանրիկո. — Ուրեմն ես քու որդին չեմ, ո՞վ եմ հապա, ըսէ՛:

Ազուլէնա (*շփոթեցող*). — Այո՛, այո՛, դու իմ որդիս ես:

Մանրիկո. — Դու իմ մայրս ես, ուրեմն:

Ազուլէնա. — Այո՛, մայրդ ես եմ. բայց քանի որ այդ մահառիթ յիշատակը աչքիս առջին կուգայ, միտքս ցնորելով ըսածներս չեմ գիտնար. բայց դու իմ ամբողջ մայրենի և խանդակաթ սէրս չե՞ս գիտեր:

Մանրիկո. — Այո՛, կը հաւատամ և գիտեմ:

Ազուլէնա. — Այո՛, մանկութիւնդ ես պահպանեցի: Չե՞ս յիշեր, երբ իրիկուն մը աներկիւզ քեզ հետեւեցայ պատերազմին դաշտը, կ'ըսէին թէ մեռած ես. սակայն ես ազատելով իմ գուրգուրական խնամքներովս կեանքդ

քեզ վերադարձուցի և իմ աննկարագրելի սիրովս փրկեցի երիտասարդութիւնդ:

Գուսանը. — Այն անիծապարտ օրն առած վէրքերս հո՛ս, հոս կուրծքին վրայ են, իմ ցիրուցան եղած բանակիս մէջտեղը թշնամեաց սպառնալիքներուն միայնակ կը դիմադրէի, արդարեւ վիրաւորուեցայ, փառաւո՛ր կերպով. Լուենա կոմսը՝ իմ հարկու թշնամիս, ձին քշելով վրաս դիմեց և ահա այն ատեն տիգահար թաւալեցայ դիւցազնաբար:

Ազուլէնա. — Օր մը մենամարտի մէջ կոմսն իր կեանքը քեզի պարտաւորեցաւ, քու բազուկդ մահատու հարուած մը կը սպառնար այն անգութին, և բախեցիք... ո՛հ, է՞ր ուրեմն, այն ապաշնորհը... ապու՛շ դու, (*խրոշի*) տարօրինակ գթութիւն...

Գուսան. — Ո՛հ, մայր իմ, չեմ կրնար ըսել, զի ես ալ չեմ գիտեր: Կրկէսին մէջտեղը փոշիներու մէջ թաւալ գլորեցաւ սատակիչ դաշոյնիս տակ, ոտիս իմ ձեռքս էր... եւ ահա յեղակարծ գաղտնի սարսափ մը բռնեց զիս... բազուկս առկախ մնաց... գողացի... ի՛նչ մահացու ժամ էր այն... մեռելատիպ ցուրտ մը արիւնս սառեցուց, ապա ի վերուստ գորովալից և հեծծագին ձայն մը եկաւ ականջիս որ կ'ըսէր, «Գթա՛ վրան»:

Ազուլէնա. — Ա՛հ, կոմսին սիրտը աղնիւ զգացման չէ ընդունակ, որդեա՛կ, ես նորա համար ամենանուաստ մահ կը մաղթեմ. եթէ

երբէք իշխէ մարտնչիւ, պէտք է ոտքիդ տակն առնես և վրիժառու երկաթդ այն վատոգրի սիրտը մխես անխնայ:

Գուսանը. — Բուրիզ պատգամաւոր մը դէպի մեզ կը խրկէ, ի՞նչ կ'ուզէ արդեօք: (Փողի ձայն):

Ազուլէնա (խրոյի անուշադիր, մտազբաղ). — Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ԱՌՋԻՆՆԵՐԸ, ՊԱՏԳԱՄԱՌԸ

Մանրիկո (պատգամաւորի). — Պատերազմէն ի՞նչ լուր, պատմէ տեսնեմ:

Պատգամաւորը (նամակ մը տալով). — Կարդացէ՛ք այդ նամակը, և պիտի իմանաք:

Մանրիկո (կարդալով). — Կասթէլոր անձնատուր եղաւ, փութա՛ անյապաղ, որպէս զի իշխանին հրամանին համեմատ պաշտպանես և հսկես քաղաքին: Իսկ մեր յաջողութեան համբաւին հետ քու մահուանդ տարածայնութիւնն ալ Լէոնորային ականջն հասած բլլալով Սուրբ Խաչի վանքը կուսական քօղ պիտի առնէ այս երեկոյ: Արդա՛րդ Աստուած:

Ազուլէնա (դող ելած). — Ի՞նչ կայ, որդեակ իմ...

Մանրիկո (պատգամաւորի). — Փութա՛ հո-

վիտն... և անմիջապէս նժոյգս թող պատրաստեն:

Պատգամաւոր. — Ահա կ'երթամ:

Ազուլէնա (կեցնելով զայն). — Կեցի՛ր:

Մանրիկո. — Գնա շուտով... վազէ... ժամը կ'անցնի... Գնա և սարի ստորոտը սպասէ ինծի:

Ազուլէնա. — Ո՞րպիտի խռովութիւն է այդ, ի՞նչ ունիս:

Մանրիկո (ինքնիկ). — Աւա՛ղ, պիտի կորսընցունեմ զայն, ո՛ր աղետալի վիճակ, յաւէտ պիտի թռի ձեռքէս այն հրեշտակը:

Ազուլէնա. — Խեղբի՞ն եկած է, ո՛վ Աստուած, ո՞ւր և ինչո՞ւ կը մեկնիս:

Մանրիկո. — Մնաս բարեա՛ւ...

Ազուլէնա. — Ոչ, կեցի՛ր, ինձ մտիկ ըրէ:

Մանրիկո. — Մահացու հրաման է այդ. թո՛ղ զիս:

Ազուլէնա. — Ոչ, ես քու մայրդ եմ, ո՛ր պաշտելի որդեակդ իմ. (նրա մայրական ձայնով) այդպէս կ'ուզեմ, դու կ'ուզես դարձեալ կեանքդ վտանգել, անուշադի՛ր տկարութեանը, խոյս տալ կ'ուզես երբ ես կը պաղատիմ. հոն մահ կը սպառնայ քեզ, ո՛հ, արիւնս կը սառի սոսկումէս, սանձէ եռանդդ միթէ կըրնա՞ս արցունքներուս հեղուլը տեսնել, զթա՛վշտացս վրայ:

Մանրիկո. — Այս մէկ վայրկեանը՝ որ ինծի համար անգին է, կրնայ յափշտակել ձեռքէս զայն զոր կը սիրեմ: Ո՛հ, ոչ ոչ, երկինքն իսկ

չկրնար կասեցունել զիս: Մա՛յր, թո՛ղ որ երթամ, տեղի տուր աղաչանացս. ո՛հ, չե՞ս տեսներ դառնաղէտ վիշտերս, մայր իմ, թո՛ղ զիս, ապա թէ ոչ կը մեռնիմ, հո՛ս, քու առջեւ: Մեկնի՛մ, ինձ սպառնացող ձախողութեան իմ զօրութիւնս կը կրկնապատկէ, մա՛յր, մնաս բարեաւ... (Գոռսանը Ագուշեկայի ձեռքէն ձողորմեղով կը հեռանայ):

ՏԵՍԻՆ Գ.

ՎԱՆԻՔ ՄԸ, ԽՈՐԸ ԾԱՌԵՐ, ԳԻՇԵՐ

Կումսը, Ֆերնան եւ Բանի մը համախոհներ վերահսկողներու փափքուած գաղսագողի կը յառաջանան:

Կումսը. — Դեռ ոչ ոք կայ, և տակաւին սովորական երգերը չեն լսուիր: Ուրեմն ժամանակին եկած ենք:

Ֆերնան. — Ի՞նչ ընել մտադիր ես, Տէր իմ, մի գուցէ յանդուգն ձեռնարկ մը:

Կումսը. — Արդարեւ յանդուգն գործ, այլ սիրտ առնունք, այն աննուաճ սէրն, ուրիշ ի՞նչ կարող էր ինձ թելադրել: Իմ պաշտելի նազուհիս, իմ յաղթական մրցանակս պիտի ըլլայ: Երբ իմ սիրոյ ոտիս ինկաւ, թուեցաւ ինձ թէ ամէն խոչնդոտ անհետացան, և

ահա սիրեցեալս մէջտեղ դնել կ'ուզէ ամենազօր և անվանելի խուժ մը, վա՛նքը: Բայց ո՛չ, այդ չպիտի լինի. ո՛ր իմն է՞նորա, իմն եղիր, կը պաշտեմ քեզ: Նորա նայուածքը, նորա քաղցրիկ ժպիտը շողողուն և աստղանոյլ, զառանցանքներս կը յաւելու, և նորա շնչածօղը երբ կը շնչեմ, երջանկութիւն կը շնչեմ, երբ անոր համար կը հեծեծեմ ես, գթալու է նահատակութեանս վրայ, ըստ որում զիս բեռեկոտող նետը մինչեւ սրտիս խորը մխած է: Ոչ, է՞նորան ինձմէ ուրիշի չպիտի լինի: (Զանգակի ձայն) Բայց ի՞նչ ձայն է այս, ո՛վ երկինք:

Ֆերնան. — Ահաւասիկ արարողութիւնը կը սկսին եկեղեցին:

Կումսը. — Օ՛ն ուրեմն, մինչդեռ տակաւին սեղանին առջեւ ուխտը չէ կատարած և կուսական քօղը չէ առած, պէտք է փախցնել զայն:

Ֆերնան. — Խոհեմ և զգոյշ ըլլանք, Տէր իմ:

Կումսը. — Ես գիշեր ցերեկ այդ սէրը միայն կ'երազեմ, և ուրիշի ձայնի չեմ անսար... դո՛ւ սա ծածուկ դարձուածին ետին պահուէ, (կը պահուի) է՞նորան իմն պիտի լինի առ յաւէտ:

Ֆերնան եւ համախոհ. — Ի՞նչ յանդգնութիւն, երթանք պահուինք ստուերին մէջ... ձայն մի՛ հանէք... լուռ, պէտք է հնազանդինք անոր:

Կումսը. — Ո՛ր օրհասական ժամ, սահէ՛ շուտ

գնա՛, եթէ Երկինք իսկ հակառակի, պիտի
խիզախիմ, իմա լինելու է այն սիրտը, այն
հեշտ ու քաղցրիկ դէմքը. իմա պիտի լինիս,
ո՛ր ամենախրոփստ չքնաղուհի դու, և երջան-
կութեան օրեր պիտի վայելենք: (Հարսխոհ-
ներուն ֆոյ կ'երթայ):

Պար միանձնուհիներու (դուռսէն)

Յաքսոր ենք մեք յերկրի
ձայն մի փրկարար
մեր մէջ կոչէ քեզ,
երկնային խորհուրդի:

Ի մենակեաց յայս վայր
փայլի արեւ պայծառ
յանդորրու յայս կայան
վիշտ՝ փորձանք՝ ցաւ չկան:

Եւ Տէրն, ուղիղ սրտին
պարգեւէ զիւր շնորհքներ,
եւ զգալի բարեօք
պսակէ ջերմ եռանդներն:

(Միանձնուհիք տեսարան կուզան Լեոնորայի
ընդառաջ):

ՏԵՍԻԼ Ե.

Լեոնորա, Ինեզ, ֆանի մը նաժիշներ:

Լէոնորա. — Ինչո՞ւ կուլաք:

Ինեզ. — Աւա՛ղ, բարեկամուհիներս կը կոր-
սընցունենք առ յաւէտ:

Լէոնորա. — Ո՛հ, մի ցաւիք վրաս: Այսու-
հետեւ ինծի համար այս կեանքիս մէջ ոչ եւս
յոյս կայ... մահառիթ օրէնք... պէտք է նուի-
րեմ զիս Անոր որ այս աշխարհիս չարեաց մէջ
եղողին մխիթարիչն է. ուստի կը ցանկամ վա-
յելել այն խաղաղաւէտ անդորրութիւնն զոր
Երկինք իւր ընտրեալներուն համար պահած է
այս երկրիս վրայ: Ուրեմն մի՛ արտասուէք, մի՛
ողբաք այլ եւս: Եւ դու ինէզ՝ որ սիրեղագոյն
իմ էիր, յաւէտ մնաս բարեաւ: (Դուռս եղջերու
պահուն Կոմսը մեկեկնիմէկ կը տեսնուի):

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՅՆՔ, ԿՈՄՍԸ, ՖԵՐՆԱՆ, ՀԱՄԱԽՈՂՔ

Կոմսը (առաջ գալով). — Ո՛հ, բնաւ երբէք.
Ինեզ եւ Պարն. — Կո՛մս...

Լէոնորա. — Ամենամե՛ծդ Աստուած...

Կոմսը. — Ա՛հ, կեանքս վկայ, շղթայներդ
պիտի խորտակեմ ես:

Ինէզ եւ Պարն. — Սրբապի՛ղծ յանդգնու-
թիւն...

Լէոնորա. — Եւ ի՞նչ իրաւամբ...

Կոմսը. — Ըստ որում դու ի՛մն ես:

(Կոմսը բռնեց կ'ուզէ Լեոնորան, Մանրիկո
յանկարծ մեջտեղերնին կը նետուի. ընդհանուր
շփոթութիւն):

Ամենքը. — Ա՛հ...

ՏԵՍԻՆ Է.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՄԱՆՐԻԿՕ

Լէոնորա. — Ո՛վ երկինք, Մանրիկո, ստոյգ
դո՞ւ ես արդեօք, ո՞ղջ ես, կ'ապրի՞ս տակա-
ւին, մեռած չե՞ս ուրեմն. գթածն Աստուած
է որ քեզ հոս խրկեց... ո՛վ դու, զոր յան-
չափս կը սիրեմ... ո՛րալիսի երկնային բերկրու-
թեամբ կը ընուս սիրտս, միթէ երկնքէ՞ն վար
կ'իջնես դու, թէ չէ՝ ես եմ որ երկինք վե-
րացայ:

Կոմսը. — Միթէ մեռելներն իրենց գերեզ-
մանէն կ'ելլե՞ն և միթէ գեհնք իրենց որսը
և իմ զոհածս դո՞ւրս նետեցին իմ թշուառու-
թիւնս պատճառելու համար:

Մանրիկո. — Քեզ պատժելու համար, ինչ-
պէս կը տեսնես, վրէժխնդիրն Աստուած զիս
երկրիս վրայ ողջ թողուց: Այո՛, ասպետ մը,

իւր անվեհերութեամբ այսպէս ոչինչ կը հանէ
ոճրագործութիւնդ:

Կոմսը. — Ա՛հ, եթէ քու գարշելի կեանքիդ
թելը չի կտրեցաւ, վկայ հոգիս, ո՛վ խորհըր-
դաւոր ուրուական, պիտի մեկնիս այս տեղէն:

Մանրիկո. — Յանդուգն առեւանգչին հիւս-
ուածքը խորտակելու համար հոս առաջնորդեց
զիս երկինք:

Լէոնորա. — Ո՛հ, երկինքն է որ կը բացուի
ինծի համար:

ՏԵՍԻՆ Ը.

Նոյնք, Բուիզ խումբ մը զինեալ մարդիկ-
ներու զրուխն անցած կը վազեն:

Բուիզ եւ մարդիկը. — Կեցցէ՛ Մանրիկո:

Մանրիկո. — Ա՛հ, զինակից բարեկամք իմ:

Բուիզ. — Եկէք եկէք:

Մանրիկո (Լեոնորայի). — Պէտք է հետե-
ւիք ինծի, Տիկին:

Կոմսը (ընդդիմանալով). — Ժպի՛րհ:

Լէոնորա. — Ո՛հ:

Մանրիկո. — Ե՛տ, քաշուէ՛ (Կոմսին):

Կոմսը. — Ձեռքէս խլե՛՛ կ'ուզես զայն...
ոչ, երբէք չպիտի կարենաս. (սուրը կը փաշե
բայց Բուիզի մարդիկը զինաքայի կ'ընեն զինքը):

Ֆէրնան եւ համախոհք. — Մատնուեցանք:

Կոմսը. — Ա՛հ, կատաղութենէս խելքս գըլ-
խէս կը թռի, սիրտս կը հրդեհէի:

Լէոնորա. — Սարսուռ տիրեց վրաս, կը
դողամ:

Մանրիկօ (կոմսին). — Թշուառա՛կան, կեան-
քըդ, այո՛, արեւդ նշուկեալ է:

Րուիզ եւ իրեններն. — Այո՛, Տէր իմ, Աս-
տուած մեր ջանքերն օրհնեց:

Կոմս. — Ո՛հ, կը զայրանամ, կը կատղիմ.
Երկուքնիդ ալ անիծեալ ըլլաք:

Ֆէրնանտիս եւ համախոնիֆ. — Անձնատուր ե-
ղիբ, այս պահուս անձնատուութիւնը վատ-
գիութիւն չհամարուիր: (Մանրիկօ Լեոնորան
կ'առնէ կը տանի: Իսկ կանայք սարսափահար
դէպի վանք կը վազեն):

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐՐՈՐԴ

ԳՆՉՈՒՂԻ ԶԱԽԱԿԸ

Քանակ, Քասթիլորի պարսպաց առջին. — Աջ
կողմը Լուցա կոմսին վրանը: Պահապաններ ա-
մենուրեք. զինուորներ ոմանք կը խաղան, այլ
կը նեմեն, եւայլն:

ՏԵՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Պար զօրաց, ապա Յերնան: Մէկ ֆանի զօ-
րէ՛ս խաղալով

Այս քուէները թէեւ մեզի համար մեծ հրա-
պոյր ունին, բայց քիչ մը ետքը զինուց
խաղ ալ պիտի խաղանք:

Ուրիշ զօրքեր (գեներալին արեւոյ). — Մենք
ալ պիտիվատրիկին արիւնը քամենք առանց կաց
և դադար ունենալու:

Ոմանք. — Որպէս զի վերջապէս պաշարումը
լննայ:

Այլք. — Տակա ին պիտի սպասենք:

Ամենքը. — Վաղը արեւը ծագելուն պէս
պիտի յարձակինք Քասթիլորի վրան: (Փողե-

րու ձայն, ամենքն ալ այն կողմ կը նային)։

Ոմանք. — Աւասիկ սպասած զօրավիգնիս կուգայ։ (Սպասագին զօրքեր կ'անցնին քանակին մեջէն)։

Ֆէրնան. — Սիրելի զինակիցք, ձեր անվեհերութիւնը անգործ չպիտի մնայ ընդերկար, ձեր անհամբերութեան համար հոյակապ աւար և փառաւոր շահատակութիւններ, և ձեր աշխատանաց համար փառքեր պատրաստ են ձեզ։

(Զօրքեր կը հեռանան)։

ՏԵՍԻԼ Բ.

Կոմսը (վրանէն դուրս ելլելով դեպի Քասթիլոյ անհանդարտ կը նայի). — Հակառակորդիս գրկացը մէջն է սիրունիս. ո՛հ, մահառիթ մտածում որ ճնշեալ հոգիս կը հալածէ միշտ, անմիտ մոլեգնութիւն, հակառակորդիս գրկացը մէջն է այն. բայց թո՛ղ զարհուրի և դողա՛. Արեւը ծագելուն պէս մահացուցիչ վայրկեանը պիտի լուսցնէ... Ո՛հ, Լէոնորա... (աղմուկ)։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԿՈՄՍ, ՖԷՐՆԱՆՏ

Կոմսը. — Ի՞նչ աղմուկ է այս։

Ֆէրնան (վազելով կուգայ). — Գնչուհի մը բանակին շուրջը գաղտնապէս կը թափառէր... զինուոր մը զայն տեսնելով վրան դիմեց թէ-եւ, բայց նա խոյս տուաւ...

Կոմսը. — Զի բռնուեցա՞ւ։

Ֆէրնան. — Այո՛, Տէր իմ, բռնեցին։ (Աղմուկը կը մօտենայ) Ահաւասիկ կը բերեն։

ՏԵՍԻԼ Դ.

Նոյնք, Ագուչեկա ձեռուրները կապուած, զինուորները կը փաշխեն. ետեւէն զինեալ զօրքեր։

Զօրքեր (ֆշելով Ագուչեկան). — Օ՛հ, քալէ՛, քալէ՛։

Ագուչեկա. — Օգնութի՛ւն, շնորհք, ինչո՞ւ կը սպառնաք, ես ի՞նչ չարիք ըրի ձեզի։

Կոմսը. — Թողէ՛ք որ մօտս գայ, (Ագուչեկան կոմսին առջին կը ֆշեն)։ Զըլլայ թէ ստեղծ յանդգնիս, կ'իմանա՞ս։

Ագուչեկա. — Հարցուր, ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ։

Կոմս. — Ո՞ւր կ'երթաս։

Ագուչէնա . — Աստուած գիտէ այդ :

Կումս . — Ի՞նչ բռնէ է :

Ագուչէնա . — Ձե՞ս գիտեր որ գնչուհին հեռուները կը թափառի , կը քալէ , կ'երթայ դողդոջաքայլ , հալածեալ , աննպատակ . իմ յարկս ապաւէնս երկինքն է , և աշխարհ՝ հայրենիքս :

Կումս . — Ուստի՞ց կուգաս դու . . .

Ագուչէնա . — Պիտգայիի կողմերէն . այն անշրդի և անտպատ լեռն ու սարն է իմ ապաստանս :

Կումս . — Պիտգայիէ՞ն :

Ֆէրնանս . — Ա՛հ . . . այդ անո՛ւնը , Աստուած իմ , ի՞նչ կասկած է :

Ագուչէնա . — Իբրեւ խոնարհ գնչուհի աղքատ և անվիշտ կեանք կը վարէի և անցուցած օրերս բերկրալից էր . . . ես երջանիկ էի թէեւ իմ զաւկովս , բայց ապերախտը , եղո՛ւկ , մուցաւ զիս : Ուստի անոք մնացի և մուրալով , վա՛յ իմ խեղքին , այդ սիրական զաւակս կը փնտռեմ , որ ձեռքէս թռաւ : Ա՛հ , աշխարհիս վրայ չկայ խանդակաթ դօրով ունեցող մայր մը որ իմ սիրոյս հաւասարն ունեցած ըլլայ :

Ֆէրնանս (խնկնիկ) . — Այո կինը՛ , ո՛րպիսի նմանութիւն :

Կումս . — Պիտգայիի մէջ չատ ատեն բնակեցա՞ր :

Ագուչէնա . — Այո՛ , այո՛ :

Կումս . — Կը յիշե՞ս ասիէ քսան տարի առաջ , օր մը , կումսի մը որդին օրրանին մէջէն յափշտակելով առին տարին դէպի լեռները :

Ագուչէնա . — Ո՞վ ես ուրեմն դու , բռն . . .

Կումս . — Ես այն հէք մանկան եղբայրն եմ :

Ֆէրնանս (մեկնուի) . — Այո կինը ա՛ն է . . .

Ագուչէնա . — Ա՛հ , գթացէք դառնակակիծ ցաւերուս , անողոք մի՛ ըլլաք , լսէ՛ք պաղատանքներուս , աղատ ձգեցէք տարաբաղդ մայրը որ իւր այնչափ սիրական զաւակը փնտռէ :

Ֆէրնանս (Ագուչէնայի երեսը ակամայ տեսնուած զարհուրանքով նշմար չով) . — Այո՛ , ա՛ն է :

Կումս . — Արդեօք անոր վերաբերեալ տեղեկութիւն մը ունի՞ս :

Ագուչէնա . — Ե՞ս . . . ո՛չ . . . ո՛չ . . . թողէ՛ք զիս , կը պաղատիմ . . .

Ֆէրնանս . — Կեցի՛ր . . . թշուառական :

Ագուչէնա . — Աստուած իմ . . . կորսուեցայ . . . (կամաց Ֆէրնանսին) Աստուծոյ սիրոյն , մի՛ մատներ զիս :

Ֆէրնանս (մեկնուի) . — Ճիշդ ինքն է : (Բարձր) Երախայն այրող ոճրագործ կիներ ահա այս է . . .

Կումս . — Երկինք , ի՞նչ կը լսեմ . . .

Ագուչէնա . — Լսէ՛ : (Կումսին) Սաւա է կո՛մս , սաւա է :

Ֆէրնանս . — Այո՛ . . . մանուկը դուն այրեցիր . . .

Կումս . — Դո՞ւն , թշուառական : Ուրեմն արժանի պատուհասեղ չպիտի ազատիս , քու

օրհասդ մօտ է, գիտցիր: Պիտի պատժուիս:
(Զօրփեալուն) Կապեցէք սա ամրապինդ:

Ազուլէնա. — Ա՛հ, շնորհք, Տէր իմ, գթութիւն: Մանրիկօ՛, զաւակս, հասի՛ր, ազատէ՛, պաշտպանէ քու թշուառ մայրդ:

Կոմս. — Ի՞նչ, դու Մանրիկօի մայրն ես ուրեմն. կեանքդ, արիւնդ իմն է այժմ:

Ազուլէնա. — Ա՛հ, դաժան բարբարոսներ, թուլցուցէք կապերս, որոնք չարաչար կը տանջեն զիս. գթացէք մարտիրոսութեանս վրայ, անձկութիւնք կը խորտակեն զիս և ցաւերու մէջ հոգի կուտամ... ո՛վ Աստուած, այս իրենց անողորմ զաւանցանքէն ո՞վ պիտի փրկէ զիս: (Կոմսին) Դողա, կոմս, երկինք օր մը իմ վրէժս պիտի հանէ քեզմէ և պիտի պատժէ քեզ:

Կոմս. — Եւ ի՞նչ միթէ, այն մատնիչը, այն Գեհեննի սաղայէլը քու որդի՞դ էր: Ի՞նչ ուրախութիւն. դուք երկուքնիդ ալ միեւնոյն սրով պիտի զարնուիք, և եղբօրս լկեալ՝ մեռեալ հոգին վերջապէս պիտի հանգչի վրիժառութեամբս:

Ֆերնան. — Վրէժ, այո՛, վրէժ, դէպի խարոյկ պիտի քալես, դողա՛ ուրեմն, պիտի մեռնիս Գեհեննի սաղայէլ, դու և որդիդ մէկ սրով պիտի զարնուիք: Սակայն քեզ լափող կրակը չպիտի լինի միայն արժանի պատիժդ, այլ դժոխոց հուրը պիտի ըլլայ քու հոգւոյդ յաւիտեանական խարոյկը: (Կոմսը նշան կ'ընէ, զօրփեր կը օսեն զնշանին: Կոմսը վրանկէ ներս կը մտնէ, Ֆերնանն ալ ետեւէն):

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՄԱՆՐԻԿՕ ԴՈՒՍԱՆԸ, ԼԷՈՆՈՐԱ, ԲՈՒԻԶ

Քաւթեղարի դիակին մեջ մեծ դահլիճ մը.
— Խորը պատահան եւ պաշտամ մը:

ԼԷՈՆՈՐԱ (ականջ դնելով). — Այս ի՞նչ զէնքերու ձայն է... զոր հեռուէն կը լսեմ...

Մանրիկօ. — Այս պահուս ամէն ոք մեզ կը սպառնան, առտուն կանուխ վրանիս յարձակում պիտի ըլլայ:

ԼԷՈՆՈՐԱ. — Հաւատա՞մ այդ ըսածներուդ:

Մանրիկօ. — Սակայն մենք՝ պիտի յաղթենք մեր թշնամեաց, ըստ որում մեր բարեկամաց և անոնց քաջութեան վրայ կատարելապէս վստահ եմ: (Բուիզին) Դուն ալ Բուի՛զ, իմ կարճատեւ բացակայութեանս միջոցին անոնց վարչութիւնը քեզ կը յանձնեմ. ուստի վերին հսկողութիւնդ կրկնապատկել չըլլայ որ զանց ընես. (Կը մեկնի Բուիզը):

ԼԷՈՆՈՐԱ. — Մեր հիմենեան հանգէսին համար ո՛րպիտի տխուր օր կը ծագի:

Մանրիկօ. — Ո՛չ, պաշտելի դիցուհիս, ի բաց մերժէ այդ սեւադէմ նախադուշակը:

ԼԷՈՆՈՐԱ. — Աւա՛ղ, միթէ կարելի՞ է:

Մանրիկօ. — Քու ձեռքդ իմ բաժինն է, իմ սիրոյս առհաւատչեայ զրաւականն է այն. ո՞վ դու սէր իմ, միակ յոյսս, թող անթա-

Վանց լինի սիրտդ երկիւղի, վասն զի քու աչքերուդ զօրութիւնը զիս անպարտելի կ'ընեն պատերազմի մէջ: Իսկ եթէ անգութ ճակատագիրը կամենայ որ մահանամ թշնամեաց զէնքով, հրաժեշտի ողջոյններս տալու միջոցիս մխիթարէ զիս, հաւատալով որ վերջին շունչս տալով պիտի թռչիմ յերկինս, ուր պիտի սպասեմ քեզ որ հոն միանանք: (Մերձակայ մասնունեմ երգեհոնի ձայներ):

Լէոնորա. — Ականջ դիր սա կրօնային երգերուն, երկնքին խորհրդաւոր արձագանգն է այս:

Միազին. — Երթա՛նք տաճարը: Թող Աստուած օրհնէ մեր երգումն այսօր, և թող հիմենեան ջահը միացունէ մեր արդէն սիրով միացած սրտերը: (Բռնիկ վազեղով կուգայ):

Բռնիկ. — Տէր իմ:

Մանրիկո. — Ի՞նչ կայ... ըսէ շուտով:

Բռնիկ (մտնացոյց դիպի պատուհանը). — Գնչու հին... տե՛ս... բանտ կը տանին:

Մանրիկո. — Ի՞նչ կը տեսնեմ, Տէ՛ր Աստուած:

Բռնիկ. — Անգութ դահիճները տանջանքի խարոյկը կը պատրաստեն ահա:

Մանրիկո. — Աստուած իմ, ի՞նչ սատակի՛չ տանջանք... ո՛հ, կարծես շունչս կըսպառի...

Լէոնորա. — Ո՛ր Մանրիկո, կը դողա՞ս գու:

Մանրիկո. — Այո՛... որովհետեւ գիտե՞ս թէ ո՛վ եմ ես... Ես անոր որդին եմ...

Լէոնորա. — Ա՛հ...

Մանրիկո. — Ահ, անպիտան բարբարոսներ... կը զգամ որ պիտի մեռնիմ. ի՛նչ քստմեղի տեսարան... Բուի՛ղ, ժութա՛, զօրքերը գումարէ, շուտով թռի՛ր: Այդ վատ խարոյկին ահաւելի կրակը, որ իմ էութիւնս կ'այրէ, ա՛հ, առանց բանէ մը վախճալու անոնց արիւնովը պիտի մարեմ: (Լեոնորային) Դեռ եւս քեզ չը սիրած, ես նորա զաւակն էի. ուստի քու զգացած տագնապդ պէտք չէ որ զիս հոս վար դնէ: Մայրս զիս օգնութեան կը կոչէ, իմ հաւատարիմ բազուկներս կը հայցէ. պէտք է նորա մօտ դիմեմ. կամ յաղթելու կամ տապաւն ընկնելու եմ:

Լէոնորա. — Անիծեա՛լ օր, սե՛ւ ճակատագիր ծայրագոյն վշտէս լաւագոյն է մահը: (Բռնիկ զօրքերով կուգայ):

Բռնիկ եւ զօրքեր. — Օ՛ն երթանք, արիւննիս քեզի համար նուիրած ենք, օ՛ն յառաջ:

Գուսան. — Ի զէ՛ն:

Ամենք. — Վազե՛նք: (Մանրիկո Բռնիկ եւ զինուորներ զենքերին ձօձեղով կը վազեն. իսկ Լեոնորա վշտեմ ընկճուած կ'երեւայ):

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ՉՈՐՐՈՐԴ

Տ Ա Ն Ջ Ա Ն Ք

Այլաֆէրիայի պալատին մէկ քեւը, որու մէկ անկիւնը առսարակ մը կը տեսնուի երկաթեայ վանդակով ամրացած: Մուրք գիշեր:

ՏԵՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

Լեոնորա եւ Բուիզ իրենց վերահիշուով փաթրուած են:

Բուիզ (ցած ձայնով, աշտարակը ցուցնելով).
Ահա եկանք... կը տեսնե՞ս սա աշտարակը, ահա հոս կը մաշին ծանր և քրէական մեղապարտները, հոս նաեւ չղթաներու տակ կը հեծեն կալանաւորք, զո՞հ ատելութեան:

Լեոնորա. — Գնա՛ այժմ, զիս առանձին թո՛ղ, ինձի համար մի՛ վախնար դու, ես զանոնք պիտի ազատեմ: (Բուիզ կը մեկնի). Ո՛հ, բանէ մըն ալ չեմ զարհուրիր. (ձեռքի դրած մատներէն ցոյց տալով) ո՞չ ապաքէն անձնապաշտպանութեանս համար, հո՞ս, ապահովագոյն և անսխալ ու մշտապատրաստ ապաւէն մը ու-

նիմ, մա՛հը. — Ա՛հ, ո՛վ իմն ամենացանկալի, այս խաւար գիշերուան մէջ, այո՛, քու մօտք եմ ես. — Ո՛վ հեղասիւք գեփիւռներ, քաղցրի՛կ արծաղանգ, գացէ՛ք պատմեցէք նմա, թէ այժմ ես իւր մօտը կը հառաչեմ... տարէ՛ք հասուցէ՛ք անոր իմ սրտիս հեծիւններն... հաւատարիմ սիրոյս սիւքը՝ դէպի անողորմ բա՛նտը տարէ՛ք ձեր թեթեւաւաց թեւերովն իմ սրտիս հառաչանքներն. ո՛վ նիրհ երազոց, նորա արտեւանանց վրայ տարածէ՛ք թեթեւ ձեռքդ և հմայիչ անուրջով մը ամօքէ նորա թշուառութիւնը, քաղցրի՛կ սխալանքով, հեշտալի՛ պատրանքով. ա՛հ Աստուած իմ, վշտացս անհունութիւնը մի՛ պատմեր իրեն: (Մեռելոց զանգակի ձայներ, սարս երգերը կը շուրին)

Պարն (դուրսէն). — Աստուած մեր գթա, ողորմեա մեր եղբօր, որ հրաժարի ի յաշխարհէ, ողորմեա՛ց Տէր, ըստ անսպառ գթութեան քում, ազատեա՛ ի գեհէն հրոյն...

Լեոնորա. — Մեռելոց սոյն երգը տխուր սոսկումով կը պատէ զիս, սիրտս կը խորտակուի, այս անիծեալ ժամուն զարհուրելով կը խռովիմ. ո՛հ, մի գուցէ այս դուռներն անոր համար միայն բացուին և նորա անկենդան մարմինը դուրս բերեն հոնկէց: (Պարն մը խոր մտածութեանց մեջ ընկղմած մնալէ ետեւ սրափելիւ կ'որդէ հեռանալ. քայց մեկեկնիմէկ աշտարակէն հառաչանայն երգ մը կուգայ ականջին, Լեոնորա կը կենայ):

Մանրիկօ (աշխարակէն) . — Աստուած իմ, առ քեզ կարգամ, ա՛ն զոգի իմ յինէն ընդ հուպ, շատ իսկ տքնեալ տանջեցայ . . . յաւէ՛տ մնաս բարեաւ Լէոնորա . . .

Լէոնորա . — Աստուա՛ծ իմ, հասի՛ր ինձ օգնութեան :

Խումբը (կը կրկնէ մեռելոց երգը) . — Տէր Աստուած մեր գթած . . . եւ աշխ

Լէոնորա . — Մահը կը պատէ զիս . . . ահա հնչեց ժամն . . . հոգիս կը խռովի . . . աչքիս առաջ պիտի մեռնի . ո՛հ, եթէ սիրեցեալս նա մեռնի, ա՛հ, թող ես եւս իշնամ եւ երկուքնիս միատեղ ապրինք երկնքին մէջ . . .

Մանրիկօ . — Եթէ քու սիրտդ իմն է, աւելի երջանիկ կը մեռնիմ ես . — ո՛հ, յիշատակ մը տուր ինձի, Լէոնորա, մի՛ մոռնար զիս, մնաս բարեաւ . . .

Լէոնորա . — Ո՛ սիրելիս, որ պաշտեմ քեզ, դեռ եւս քեզ տեսնել կ'ուզեմ, անձկութիւնս կ'սպաննէ զիս . . .

Պարն կրկնէ մեռելոց երգը կ'երգէ . — Աստուած մեր գթած, եւ աշխ : Ե՞ս մոռնամ քեզ, ոչ, ոչ, երբէք, կեանքս դու ես . այս սէրը նրկինքն անգամ նախանձեցուց, սէրս մահն անգամ կը սպաննէ : Եթէ քու արեւդ խլեն ձեռքէդ եւ շիրիմ դբացուի առջիդ, մի՛ վախնար թէ բռնական զօրութիւն մը կարող կ'ըլլայ մեզի զատել, ոչ, ես ալ հետդ մեռնիլ կ'ուզեմ : (Դուռ մը կը բացուի եւ Կումսը խնի մը զինեակիրներով կուգայ . Լէոնորա մէկ կողմ կը կենայ) :

ՏԵՍԻՆԱ

ԼԵՈՆՈՐԱ, ԿՈՄՍԸ

Կումսը (զինակիրներուն) . — Լսեցի՞ք տուած հրամաններս . որդին գահիճի տապարով պիտի գլխատուի, իսկ յետոյ մայրն ալ խարոյկը պիտի այրուի . (զինակիրք աշխարակէն ներս կը մտնեն) : Այդ տեսակ տիրադաւին վրայ ամօթն ու այսն կցուած է այլ եւս . ուրեմն թող վատերու մահուամբ մեռնի, իմ կատաղութեանս ձեռքէն ոչ ոք կրնայ խլել . ո՛հ, Լէոնորա . . . ո՛ անգութ . . . Քասթիլլորն առնուեցաւ, բայց ես իր վրայ լուր մը չաւի, ի զուր ամենուրեք շնորհել տուի զայն . . . ո՛ր է այն ըմբոստուհին . . .

Լէոնորա (սուսջ գալով) . — Քու առջիդ :

Կումսը . — Ո՛վ երկինք, ի՞նչ ձայն է այս, դո՛ւ, հոս, ի՞նչ կ'ուզես ուրեմն :

Լէոնորա . — Նա պիտի մեռնի, եւ կը հարցունես թէ ի՞նչ կ'ուզեմ ես . . .

Կումսը . — Եւ հաւանակո՞ն կ'երեւայ քեզ թէ . . .

Լէոնորա . — Գլխ վրան, տե՛ս, ես եմ որ կը պաղատիմ քեզ :

Կումսը . — Ի՞նչ յիմարութիւն է այդ :

Լէոնորա . — Գլխա՛ն իմ տանջանքիս համար գոնէ :

Կումսը . — Անոր համար ո՛չ գթութիւն կայ .

և ո՛չ շնորհք։ Պէտք է ուխտս կատարեմ, միակ նպատակս, ում կը ցանկամ։

Լէոնորա (ոտքն ընկնելով) . — Գթութիւն, գթութիւն, ո՛հ, կը մեռնիմ, շնորհք, տե՛ս վիշտս, տե՛ս ցաւերս, աւասիկ քու ձեռքդ եմ ես, արտասուագին ծնկերուդ փարելով կ'աղերսեմ։ ո՛հ, լաւագոյն է որ իմ արիւնս առնուս, և պոզովատիկդ իմ վրայ զարկ, այո՛, թող այս օրս ինծի համար յետին օրն ըլլայ, բայց կալանաւորը ազա՛տ թող։

Կոմս . — Անոր ահաւելի տանջանքէն ոչ ոք կարող է փրկել զինքը, և դու ես որ զայն իմ անողորմ ատելութեանս և իրեն մահացու վրձակին մատնեցիր։ Ո՛ր աստիճան որ մեծ է քու սէրդ այնչափ ալ ես այլ յայլմէ եղած մոլեգնաբար իւր մահուան տանջանքներուն վրայ կը մտածեմ արփշուութեամբ։ Ո՛չ ապաքէն զինքը կը սիրես դու... ուրեմն պիտի մեռնի...

Լէոնորա . — Ո՛հ, թող այս օրս ինծի համար վերջինն ըլլայ, բայց փրկէ՛, արձակէ՛ զինքը...

Կոմս . — Այո՛, անոր համար այս օրս վերջինն է... Կորնչի՛ կալանաւորը... (կ'ուզէ հեռանալ, Լէոնորա նորա իրանցիկն բռնելով կը կեցունէ)։

Լէոնորա . — Կո՛մս...

Կոմս (հե հրեղով) . — Ե՛տ քաշուէ։

Լէոնորա . — Ծնո՛րհք...

Կոմս . — Աշխարհիս վրայ ոչինչ կայ որ

զայն փրկէ...

Լէոնորա . — Սակայն և այնպէս անոր մէկ գինը կայ... այնպէս չէ՞, զայն կը նուիրեմ քեզ։

Կոմս . — Ո՞րն է այդ գինը ըսածդ։

Լէոնորա . — Ես ինքս եմ, (Տրտմագին աջ ձեռքն աւելնելով կ'երկարէ)։

Կոմս . — Ո՛վ Աստուած, ի՞նչ կ'ըսէ...

Լէոնորա . — Թող նա ողջ մնայ... և ես քու կը կը լինիմ։

Կոմս . — Դու... որ քեզ կը սիրէ...

Լէոնորա . — Միայն թէ մէկ վայրկեան մը կարենայ իմ ըսածներս մտիկ ընել, ապա թող ելլէ երթայ. այն ատեն սիրտս ալ ետ պիտի առնուի և քեզի կին պիտի լինիմ, կ'երգնում զայս։

Կոմս . — Կ'երգնուս։

Լէոնորա . — Յանուն Աստուծոյ, որ կը տեսնէ զիս և կը լսէ։

Կոմս (կանչելով) . — Ո՛վ կայ հոն... (բանաստեղծութիւն մը կը ըստնուի, Կոմսը ցած ձայնով հետը կը խօսի. այս միջոցիս Լէոնորա մահացիկ մեջ պարտնակող թոյլը կը ծծէ)։

Լէոնորա (մեկուսի) . — Այո՛, բայց դիակս միայն պիտի առնես...

Կոմս (Լէոնորայի խոյն դառնալով) . — Ողջ պիտի մնայ այն։

Լէոնորա (երախտագիտութեամբ աջքը երկինք վերցունցած) . — Ո՛հ, չպիտի մեռնի նա, ո՛վ

երկնառաք երջանկութիւն . չնորհակալ եմ բարեացդ փոխարէն . վերջապէս սիրտս չունչ կ'առնու . . . ոչ եւս ունիմ մեռելատիպ զարհուրանք , ընդերկար երազած յոյսս արդարեւ կատարեցաւ . ուրեմն ալ երջանիկ կը մեռնիմ . . . և պիտի կարենամ ըսել նմա , ես եմ որ քեզ ազատեցի :

Կոմս . — Խօսք մը , բառ մը միայն՝ որ այնչափ տմարդի չըլլայ՝ այլ երկնային սիրոյ արձագանդի վանկ մը միայն ըսէ ինծի , ըստ որում վերջապէս իմս եղար . ուրեմն պէտք չէ այլ եւս խստութիւն ընես . թող իմ վրայ վերուցած նայուածքդ աւելի քաղցրիկ հուրէ մը ներշնչուի . այո՛ , տո՛ւր ինձ , մէկ ժպիտիդ մէջ ա՛յն երկինքն յոր երազեցի : (Ինքնին) Իմս է նա :

Լէոնորա (մեկընտի) . — Ոչ , ալ վախս չմնաց , ա՛լ արհաւիրք չեմ գգար . . . (Բարձր) Մեկնինք , երդմամբ խոստացած եմ (աշտարակ կը մտնեն) :

ՏԵՍԻԼ Գ.

Զնդան . մեկ կողմը երկաթե վանդակով ամրափակ պատուհան մը , խորը՝ աջ դիմ դուռ մը , կանաւրէն նուաղիոս շոյս արձակող կանդեղ մը կախուած է : Ազուչեմա խշտակի մը վրայ պառկած եւ Գուսանը նորա քովիկը նշսած է :

Մանրիկօ . — Մա՛յր , ինչո՞ւ չես քնանար . . .

Ազուչեմա . — Այս քարէ կամարներուն տակ քունը հրաժառ արտեւանունքներէս կը խուսափէ . ուստի աղօթք կ'ընեմ . . .

Մանրիկօ . — Ա՛հ , ցուրտը , թերեւս ծանրացած անդամներդ ընթարմացուց . . .

Ազուչեմա . — Ոչ , այդ անիծեալ որմերը , այդ գերեզմանը , ուր կ'զգամ որ կը խղդուիմ , ա՛խ , կ'ուզէի որ դուրս ելլեմ ասկէց . ինչու որ պիտի ընկճիմ մեռնիմ հոս . . .

Մանրիկօ (յուսահասութեամբ) . — Բայց ի՞նչ պէս փախինք :

Ազուչեմա . — Բայց ոչ , ալ չի տխրինք , մարմինս զինքը ճնշող տանջանքներուն կը դիմանայ :

Մանրիկօ (ինքնին) . — Ո՛ր ցաւոցս :

Ազուչեմա . — Տե՛ս , միթէ մահը իմ ճակտիս վրայ իրեն ցուրտ դրոշմը դրա՞ծ է արդեօք , պատասխանէ՛ , ձայնէ՛ առանց երկնչելու :

Մանրիկօ . — Ո՛վ երկինք :

Ագուչէնա . — Ուստի , իւր պատանքին մէջ
համբ և սառած դիակ մը միայն պիտի անցնի
ձեռուընին :

Մանրիկօ . — Մա՛յր իմ . . .

Ագուչէնա . — Ականջ դի՛ր , մարդ կուգայ
. . . ա՛հ , դա՛հներն են , զիս դէպի խարոյկ
պիտի քաշքշեն տանին . . . զաւա՛կս , պաշտ-
պանէ՛ , պահպանէ՛ քու մայրդ . . .

Մանրիկօ . — Ոչ ոք կուգայ . . . այս զնդ ան-
ները լուռ ու մուռնջ են . . . ոչի՛նչ . . . ամէն բան
խորհրդաւոր լուռ թեան մէջ է . . .

Ագուչէնա (սարսափելով) . — Խարո՛յկ . . .
խարո՛յկ . . . ո՛հ , ի՛նչ ահաբեկի , ահարկու բան : Գի-
տե՞ս թէ՛ օր մը բարբարոս խուժանը քու մամդ
քշեցին դէպի խարոյկ տարին . ա՛խ , նայէ՛ ,
նայէ՛ . . . միմիայն բոցը կը փայլի այս խաւար
բնակարանին մէջը . . . տե՛ս . . . այն տարաբաղդ
զոհը . . . բոցերո՛ւն մատնեցին . . . ամբողջ մար-
մինը սպառեցաւ . . . մոխի՛ր դարձաւ . . . մեռա՛ւ
խեղճը . . . ո՛հ , զարհուրելի բան . . . ա՛հ , սա ա-
հարկու տեսարանը հեռացո՛ւր աչքերէս . . .

Մանրիկօ . — Ա՛հ , գորովասէր զաւկիդ խօս-
քը թող ազդէ հոգւոյդ և քեզ մխիթարէ . վեր-
ջապէս զապէ սոսկումը և խաղաղութեամբ քնա-
ցի՛ր , հանգչէ՛ սրտիս վրայ , մա՛յր իմ : (Գրկե-
լով խշտեակիկ վրայ կը ծանի գայն) :

Ագուչէնա (գրեթէ մրսկելով) . — Ո՛վ սիրե-
ցեալ բնակավայրդ իմ Սպանիա . զաւակս զիս

մեր լեռները կը տանի , և իւր ջնարով սիրերդ
կը նուագէ երգելով օրուան ծագումն ու սէրը :
Ես ալ նորա քովիկը կը նիրհեմ անդորր ու
խաղաղիկ . . .

Մանրիկօ . — Եկո՛ւ մայրիկս , քնացի՛ր իմ
մօտ , ես ալ աղօթելով կը հսկեմ վրադ :

(Ագուչէնա կը պառկի , Մանրիկօ անոր ֆո-
վիկը ծնրադրած կ'աղօթէ) :

ՏԵՍԻԼ Գ.

Առջիկները . դուռը կը բացուի , Լեոնորա
կը մտնէ , ետեւեւ Կոմսը եւ Լորա կը հետեւին
զինեալ զօրքեր :

Մանրիկօ (Լեոնորան տեսնելով) . — Ի՞նչ կը
տեսնեմ , այս մթնշաղը զիս կը խաբէ՞ն արդեօք
. . . կ'երազե՞մ դեռ . . .

Լեոնորա . — Մանրիկօ , ես ինքս եմ . ե՛ս
եմ : Բու Լէոնորադ , քու գի՛րկդ է :

Մանրիկօ . — Լէոնորա իմ գի՛րկս է , ու-
րեմն Աստուած գթա՞ց յիս , որ այս իմ վերջին
և գերագոյն ժամուս քեզ ինծի կը պարգեւէ
ի վերջին տեսութեան . Աստուա՛ծ , փա՛ռք քեզ :

Լեոնորա . — Սակայն դու չպիտի մեռնիս ,
ազատ ու ողջ պիտի մնաս :

Մանրիկո . — Ե՞ս, պիտի ապրի՞մ . . .

Լէոնորա . — Ազատեցի քեզ . . . օ՛ն, փութա՛ . . . չո՛ւտ ըրէ, ե՛լ, գնա՛ : Հեռացի՛ր այս տեղէն : (Մասով դուռը կը ցուցնէ) :

Մանրիկո . — Իսկ դո՞ւն : Հետս չպիտի գաս :

Լէոնորա . — Ո՛չ, ես պէտք չէ որ փախչիմ :

Մանրիկո . — Ինչո՞ւ համար :

Լէոնորա . — Ո՛հ, հեռացի՛ր կ'ըսեմ :

Մանրիկո . — Առա՞նց քեզի, բնա :

Լէոնորա . — Երկաթներդ, շղթաներդ, կը կոտրտեմ զանոնք :

Մանրիկո . — Երբէ՛ք, երբէ՛ք :

Լէոնորա . — Մի՛ յապաղեր, ապա թէ ոչ կեանքդ . . .

Մանրիկո . — Կ'արհամարհեմ զայն . . . բայց նայիմ աչքերուդ մէջը, մէկ խօսք մը միայն ինձ ըսէ տեսնեմ . . . այդ իմ կեանքս . . . ի՞նչ գինով արդեօք կը բերես ինձ : Ըսէ՛ : Կը պաղատիմ : Ա՛հ, սատակիչ սրամտութեամբ հասկըցայ իրողութիւնը . . . Հակառակո՞րդս . . . ո՛հ, ուխտադրո՞ւթ կին . . . սէրս, խոստումդ, երդումդ վաճառեցի՞ր ուրեմն :

Լէոնորա . — Փախի՛ր :

Մանրիկո . — Ա՛հ, վատանունը ծախեց իմ սէրս, ուստի այդ քստմեկի եղեռանդ համար կը նզովեմ քեզ :

Լէոնորա . — Ո՛վ օր ձախարդութեանց . եթէ գիտնայիր թէ որպիսի անձկութեան տակ կը հեծեմ, բայց Աստուծոյ քեզի պարգեւած այս

յուսոյն համար, առեն չկայ . . . մա՛հը կեցած է դէմդ . . . Ժամէ մը ամէն բան կը կորնչի . . . (Մանրիկոյի ոտքը ընկնելով) :

Մանրիկո . — Ե՛տ քաշուէ :

Լէոնորա . — Ինչո՞ւ զիս կը մերժես . . . չընորհք, չե՞ս տեսներ թէ որչա՛փ կը տանջուիմ, ո՛հ . . . նայէ . . . հոգիս կ'աւանդեմ . . .

Մանրիկո . — Ի բա՛ց գնա : Կ'ատեմ քեզ : Անիծեա՛լ լինիս :

Լէոնորա . — Ի՞նչ մահացու բառ է այդ ըսածդ . . . պէտք է ինծի համար, հոգւոյս համար աղօթք ընես . . . ըստ որում հիմա հոգիս պիտի աւանդեմ Տիրոջը . . .

Մանրիկո . — Ա՛հ, կը զարհուրիմ . . . արի՛ւնս կը սառի . . .

Լէոնորա . — Եղո՛ւկ, Մանրիկո . . . (ընդառաջ կը վազէ եւ կ'իյնայ) :

Մանրիկո (գինիք վերցունելով) . — Ըսէ՛, ի՞նչ եղար, ի՞նչ ըրիր, չո՛ւտ, խօսէ՛ . . .

Լէոնորա . — Մահը սրտիս մէջն է :

Մանրիկո . — Մա՞հը :

Լէոնորա . — Աւա՛ղ, այո՛ . . . զոր ձեռքս առի . . . և այս թոյն աւելի ուշ պիտի ազդէր բայց կարծածէս աւելի զօրաւոր է եղե՛ր . . .

Մանրիկո . — Ո՛վ երկինք, Լէոնորա . . . որպիսի շանթեր ինկան գլխուս . . . եղո՛ւկ ինձ :

Լէոնորա . — Բռնէ՛ ձեռքս, տե՛ս սառեւր է . . . բայց . . . ներսէս սարսափելի կրակ մը կը լափէ զիս . . .

Մանրիկօ. — Ի՞նչ ըրիր Լէոնորաս... Աստուած իմ, հասի՛ր ինձ:

Լէոնորա. — Քեզ մատնելով ողջ մնալէս լաւագոյն էր... որ անարատ ըլլամ և մեռնիմ...

Մանրիկօ. — Ի՞նչ է այս լսածս, դու ինծի համար կը մեռնիս, սիրո՞ւն հրեշտակս, և ես անողորմաբար նզովեցի քեզ, վա՛յ տխմարիս:

Լէոնորա. — Կրակը զիս կ'այրէ, ա՛հ... ահա ելի՛ տանջանք... կը մեռնի՛մ...

Մանրիկօ. — Վա՛յ ինձ, անէ՛ծք գլխուս...

Լէոնորա. — Ներէ՛, Աստուած իմ, եթէ սէրս մեղք համարիս:

ՏԵՍԻՆ Ե.

ՆՈՅՆՔ, ԿՈՄՍԸ, ԶԻՆԱԿԻՐՆԵՐ

Կոմսը (Լեոնորան մահաւերձ տեսնելով). — Ա՛հ...

Լէոնորա. — Ես ի՞նչպէս մատնէի քեզ... զոր կը սիրէի... լաւագոյն էր յաւէտ կորսնցունել քեզ. ուրեմն, առ յաւէտ... (Հոգին կ'աւանդէ):

Գոլասանը. — Ո՛ր ազնի՛ւ լիրտ, դու ինծի համար կը մեռնիս, իսկ ես հայհոյեցի քեզ, ես որ կը սիրէի քեզ, յաւէտ ե՛րթ բարեաւ:

Կոմսը (ինքնին). — Ա՛հ, նենգաւորն զոր սիրեցի, առ յաւէտ կորսնցունցի... (զինուորներուն ցոյց տալով Գոլասանը), դատաւնիքը թո՛ղ ի գործ դրուի...

Մանրիկօ (զօրէրը տեսնելով). — Մնա՛ս բարեա՛ւ, մա՛յր, մնաս բարեա՛ւ: (Մեռելոց երգ դրսեկ):

Ագուչէնա (տախաւ արթննալով). — Ո՛վ երկինք. այս մեռելոց ե՛րգը... բայց ի՞նչ է այս... մինա՞կ եմ մնացեր հոս... զաւա՛կս, ո՞ր տարին, Տէր Աստուած:

Մանրիկօ (դրսեկ). — Մա՛յր, օրհնեա՛լ ըլլաս մարտիրոսութեանդ ժամուն, ո՛վ Լէոնորադ իմ քնքուշ, եղո՛ւկ, ահա քեզ կը հետեւիմ երկի՛նքը:

Ագուչէնա (Կոմսը տեսնելով ճիշ մը կ'արձակէ). — Զաւակս պիտի սպաննեն, գթու թի՛ւն ինծի համար, անգո՛ւթ անողորմ:

Կոմսը. — Մեռնելու տարին, կացինը պատրաստ է... այո՛, վրէժխնդրութիւնս պէտք է յագեանայ:

Ագուչէնա. — Կեցո՛ւր... սպասէ՛... ինձ մօտիկ ըրէ... (հարուածի ձայն, Ագուչէնա խելայեղ) ա՛հ...

Կոմսը. — Դո՛ւրսը նայէ, տե՛ս:

(Այս միջոցին բասրոնին խորը բացուելով ուխտաւորներով շրջապատեալ մահաբեր կը տեսնուի: Դահիճը կացիկին կորիկ կորեւած կը կենայ: Կառափնասին մօտ կարմիր շար մը զո-

հին մարմնոյն վրայ ձգուած է) :

Ազուլէնա . — Մեռա՛ւ . . . (կասաղի հեզնու-
թեամբ) Այդպէ՞ս է ուրեմն . . . գիտցիր որ նա
քու եղբայրդ էր . . .

Կումսը . — Եղբայրս . . . ախո՛ս . . .

Ազուլէնա . — Այո՛ , ահա Աստուած մօրս
վրէժը լուծեց . . . (կ'իյնայ կը մեռնի) :

Կումսը (սարսափահար) . — Ո՛վ սոսկմանս . . .
(Վարագոյրը կ'իջնէ) :

ՁԵԿՈՅՑ

Գրեպիկիս կեդրոնացեղին Է Պաղքէ-Դա-
բու թիւ 50 Յակոբ Աղամալեանի գրասունը-
նուր կը գտնուի նաեւ դպրոցական, կրօ-
նական, պատմական, բանասիրական գրքերէ
զոս հետեւեալներն ալ.

	ՊՐ.
1. Գաղսնիք եւ արուեստ մոզու թեան	15
2. Երկաթագործն. 2 հատոր	15
3. Լանէթի գրգ. 2 հատոր	20
4. Փարիզ սէվալէի. 3 հատոր	25
5. Լա մօլիմառա կամ չաղացպանին աղջիկը .	7
6. Սիլուան	5
7. Գարուն եւ աշուն	3
8. Ճգնաւոր	1
9. Երանոս աղպար. (կատակերգութիւն) . . .	1

Գին 2 դանեկան

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0341651

